

JEROEN SIEBELINK

DE VEGETARISCHE SLAGER

**JAAP KORTEWEG
EN HET VLEES VAN
DE TOEKOMST**

XANDER

Jeroen Siebelink

DE VEGETARISCHE SLAGER

Jaap Korteweg en het vlees van de toekomst

I

2005-2010

De kipmachine

Het begint allemaal in de zinderende zomer van 2005. In zijn korte broek nadert Jaap Korteweg het terras van een camping bij het dorpje Puimichel, aan de voet van de Alpen in het zuiden van Frankrijk. Hij staat bij een lange tafel. De eigenaars van de camping, een boeddhistisch stel uit Nederland, serveren twee keer per week een vegetarische maaltijd. Het stemgeluid rond de tafel is verstomd. Een man alleen met hond. Even weet hij ook niet wat hij hier doet. Hij geeft niets om vakantie, hij houdt het leven graag simpel. Dicht bij de boerderij. Werken, eten, slapen, dat cirkeltje rond.

Hij doet dit voor zijn dochters. Zij hebben deze camping in een gids gevonden. Je kon er kanoën en hond Nellie mocht er loslopen. Ze wezen op de prachtige foto's, Jaap zei nog dat de foto's altijd prachtig waren, waarna hij zijn busje volpropte en er in één ruk heen reed. Onderweg pleegde hij telefoontjes met zijn compagnons, die het druk hebben met de oogst en het zonder hem moeten stellen. Maar nadat hij naar zijn plek was gebracht en hij bij het

zoeken naar de tentharingen om zich heen keek, werd hij zich bewust van de omgeving. Hectares akker, bijna voor hem alleen. Net als thuis, maar dan paars van de lavendel.

Bij het eten komt hij tegenover een vrouw te zitten van wie hij pas na vier dagen zal begrijpen dat ze bekend is van tv. Antoinette Hertsensberg van consumentenprogramma *Radar*, maar ook dat zegt hem niets. Hij kijkt zelden tv. Ze drinkt rode wijn, haar echtgenoot is een kop kleiner en drinkt tomatensap, heeft een baardje van een week en lacht hem toe door een rond brilletje.

‘Op je gezondheid. Niko Koffeman.’

‘Jaap Korteweg.’

‘Wat doe jij in het dagelijks leven?’

‘Ik ben boer.’

‘Mm.’ Niko neemt schielijk een slokje van zijn sapje.

‘Biologische boer.’

Niko klaart op. ‘Aha, ik heb laatst een campagne gedaan voor Biologica, de organisatie voor biologische boeren. En ken je de campagne Adopteer een Kip?’

Het is wat veel informatie ineens. ‘Heb ik over gehoord.’

‘Heb ik bedacht!’

De zon schittert tussen de kronen van donkere eiken. De wolk parfum boven de paarse vallei beneemt Jaap de adem en hij is niet zo’n prater, maar om zijn hoofd erbij te houden vertelt hij ook maar iets over zijn werk. ‘Het leuke van biologisch is dat het in de kinderschoenen staat. Er valt nog wat te verbeteren. Ik ontvang weleens collega’s of geïnteresseerden uit de politiek op de boerderij. Laatst had ik Jan Marijnissen op bezoek.’

‘Maar dat is toevallig,’ zegt Niko, die naar adem hapt en er nog een schepje bovenop doet. ‘Ik heb de campagne gedaan voor de sp! Vanaf het moment dat ze nul zetels hadden tot de vijftien nu in de Tweede Kamer. De tomaat, weet je wel. Stem Tegen!’

Jaaps rechterwenkbrauw gaat omhoog. ‘Mijn opa was een christelijke herenboer. Maar tijden veranderen. Wat denk je dat ik stem?’

Niko krijgt het nauwelijks uit zijn mond. ‘C-D-A.’

‘Socialistische Partij.’

‘Maar wat goed,’ roept Niko verrukt.

‘Al moet ik bekennen dat ik de laatste keer niet op de sp heb gestemd.’

‘Wat jammer...’

‘... maar op de Partij voor de Dieren.’

Niko verslikt zich bijna in een stengel bleekselderij. ‘Dat méén je niet. Ik heb die partij mede opgericht.’

Jaap knikt, meer nadenkend dan verheugd, terwijl het eten wordt geserveerd. Volkorenspaghetti met een kwak tomatensaus. Ze eten zij aan zij, omringd door kinderen en dieren die zich onder het bladerdak verdringen, alsof buiten de schaduw een afgrond gaapt. Een dierenactivist en een boer samen aan de dis. Op een andere plek en in een andere tijd zou deze ontmoeting niet per se uitdraaien op een gezellig gesprek. Moet Jaap over de Q-koorts beginnen die in Nederland is uitgebroken, de geitenepidemie die ook menselijke slachtoffers maakt? Als Niko zijn bord al bijna leeg heeft, beweegt Jaap nog zijn met vreugdeloze spaghetti omwikkelde vork over zijn bord. Hij kan de gedachte aan gehaktsaus maar niet uit zijn hoofd zetten.

‘Best lekker,’ zegt Niko. Hij veegt zijn bord schoon met brood, terwijl Jaap een zuinig hapje neemt. Als hij heeft doorgeslikt wat zich in zijn mond bevond, weet hij even niets te zeggen. Hij moet denken aan zijn biologische-boerenstudieclubje, de excursie laatst naar een biologische chipsfabriek bij Brussel. Erna bezochten ze een veganistisch eettentje in de stad. Aan tafeltjes zaten depressieve mensen te malen boven hun bordje. Het voorgerecht, het hoofdge-

recht en het nagerecht dat hij kreeg voorgeschoteld was van steeds dezelfde bruinigrijze kleur. Alleen de substantie varieerde, van soep tot dikke pap tot brokjes. Geen van de boeren, die toch gewend zijn hun bord schoon leeg te eten, kreeg het weg.

Jaaps lange-tanden-eten wordt belangstellend bekeken.

‘Niet lekker?’

Jaap legt zijn vork neer. Zijn ogen strijken over het mandje met brood. Hij mompelt dat hij onlangs is gestopt met vlees eten en dat hem dit zwaar valt. Hij proeft de verse tomaten en de kruiden in de saus wel, maar hij mist de beet. ‘Heb jij dat nou niet?’

‘Ik weet niet beter.’ Niko kijkt berustend. ‘Ik ben geboren als vegetariër.’

Terwijl Jaap het schaalpje sla met vinaigrette naar zich toe trekt, vertelt Niko over zijn leven zonder vlees, alcohol, sigaretten. Het is hem ook niet altijd meegevallen, zijn dieet, want familiebezoekjes aan vissersplaats Urk stonden in het teken van eten, drinken en roken. Maar anders dan de familie op Urk lazen zijn ouders de boeken van utopist Edward Bellamy en hadden ze belangstelling voor de wereldtaal Esperanto. Het ideaal van de Koffemans was een gezond leven zonder geweld. Ze waren lid van de PSP. Niko’s vader had weliswaar bij de mariniers gezeten, maar daarna weigerde hij nog wapens te dragen en negeerde hij vrolijk de oproep voor herhalingsoefeningen. Ook sloten ze zich aan bij de geloofsgemeenschap van de zevendedagsadventisten, die niet alleen op zaterdag rusten, maar ook spijswetten eerbiedigen. Ze aten geen garnalen meer, geen ongeschubde vis. Nou, op Urk beschouwden ze de opvoeding die Niko kreeg als een vorm van kindermishandeling. Om hem te redden, namen ze hem mee op viskotters, waar hij moest toekijken hoe uit de Noordzee een reusachtig net werd opgehaald en een glibberige massa schol, schar, tong, bot, wijting, tarbot, heek, koolvis, poon en kabeljauw werd uitgestort op het dek. Er

kropen krabbetjes en alen overheen. Duizenden opengesperde mondjes, in de hoop een beetje zuurstof te krijgen. Niko vond dieren eten toen eerder walgelijk dan zielig.

Ging Niko mee boodschappen doen en duwden ze hem een diepvrieskip in handen? Als ze niet keken, veegde hij gauw zijn handen af aan zijn broek. Dode dieren aanraken voelde naar. En nadat hij in de tweede klas van de middelbare school een keer inging op de eis van een meisje waar hij een oogje op had en een bierbommetje probeerde, en hij die harde keutel zonder kauwen probeerde door te slikken, nam hij zich heilig voor nooit meer te zondigen tegen wat hem zo lief was. ‘Alleen als ik ergens op bezoek ben en er zit kaas over een gerecht en er is verder niks te eten, knijp ik een oogje toe.’

‘Eet je weleens van die namaakdingen?’ vraagt Jaap.

‘Namaakdingen?’

‘Tofoeburgers.’

‘Héérlijk. Tahoe, tempé, seitan. Ben ik groot mee geworden. Jij?’ Jaap zwijgt en Niko is niet meer te stoppen. ‘Wist je dat nog maar een paar procent van alle planten op aarde is onderzocht op bruikbaarheid als vervanger voor vlees? Maar tot nu toe komt eiwit uit soja het dichtst in de buurt van eiwit uit vlees. Je kunt het zelf heel makkelijk maken. Sojabonen in water weken totdat er een melkachtige substantie ontstaat, net als met kaas stremmen en klaar is Kees!’

‘Ehm... het moet nog wel lekker gemaakt worden met kruiden. Toch?’

‘Hoeft niet hoor. Tofoe smaakt van zichzelf wat weeïg, maar tempé heeft een aparte, nootachtige smaak. En dan heb je nog seitan, gemaakt van tarwe. Dat moet je wel even op smaak brengen met plantaardige bouillon. Verder heb je...’

‘Mm.’

‘Niet lekker?’

Veevoer, denkt Jaap. ‘Het zal wel voedingswaarde hebben.’ En dan kijkt hij Niko ineens dwingend aan. ‘Luister eens. Ik loop al een tijdje rond met een idee.’

Met zijn servet veegt Niko zijn mondhoeken schoon.

‘Ik wil écht lekker plantaardig vlees gaan maken,’ zegt Jaap.

Niko maakt een wegwijsgebaar. ‘Nog een vleesvervanger erbij? Die markt groeit niet, het verkoopt niet. Steeds meer mensen stemmen op de Partij voor de Dieren, maar de vleesconsumptie daalt niet. We eten nog steeds 85 kilo vlees per persoon per jaar. Niet uit onwetendheid, maar uit gewoonte. We zijn bang dat we omvallen van bloedarmoede als we het een dagje op tofoe moeten doen.’

‘Omdat het troep is,’ zegt Jaap. Het komt er harder uit dan hij bedoelt.

Niko lijkt aangeslagen. ‘Mij smaakt het anders prima, hoor.’

Waxinelichtjes branden, tussen de mannen is het stilgevallen. Ongemerkt zijn de geluiden van de dag overgegaan in de geluiden van de avond. Het gezoem van insecten is verdwenen, krekels nemen het haperende gesprek over, het getjirp is oorverdovend. Jaap heeft het gevoel dat hij iets aardigs tegen Niko moet zeggen, maar hij kan niet goed nadenken. Honger. Zou er een koekje bij de koffie zitten? En Niko begint alweer over zijn werk. Bont voor Dieren, Wakker Dier, met Antoinette haalt hij verhalen op uit hun activistische verleden voor de Faunabescherming, de Dierenbescherming, hoe ze een keer stiekem een jachtpartij van de koninklijke familie in de kroondomeinen fotograferden. Jaap weet niet goed hoe hij zijn grote liefde voor jagen hierin moet vouwen, daarover zwijgt hij wijselijk, met een betekenisvolle blik naar Nellie aan zijn voeten, een jachthond – totdat naburige kampeerdere aan hun tafel komen klagen. Het loopt al tegen twaalven, sissen ze, na tien

uur 's avonds moet het stil zijn op deze camping. Maar Jaap wil nog geen afscheid nemen. Hij wil weer een brug slaan naar Niko. Hij weet niet wat het is, ze leven beiden in een heel andere wereld, en toch ook niet. Hij zou willen uitdrukken hoe bijzonder het is om elkaar hier tegen te komen, om te ontdekken dat ze met hetzelfde bezig zijn. Want zelf is hij geen activist, hij is ook geen politicus, hoewel de SP hem weleens heeft gepolst voor de Tweede Kamer. Uit nieuwsgierigheid is hij toen wel een gesprek aangegaan, maar hij wist al dat het niets voor hem zou zijn. Te weinig praktisch. In Den Haag kent hij ook helemaal niemand, hij hoort niet bij het klikke waartoe Niko behoort.

‘Niko,’ fluistert hij. ‘Ik kom uit een heel andere wereld. En toch zijn we beiden op dezelfde gedachte uitgekomen.’

‘Welke gedachte?’

Niko kijkt waterig voor zich uit en in Jaap valt het weer stil. Is het de roes van de rode wijn, gaat hij te snel? Laatst nog thuis, op zijn trekker, beleefde hij ook zoiets. Hij dacht weer eens aan dieren, aan hoe mensen met dieren omgaan en hoe dat beter kon. Het was een puzzel. Hij zag alle stukjes ervan nog niet, zoals wel vaker, maar het eindbeeld had hij al scherp. Wat hij dacht was dit: dieren zitten in hetzelfde schuitje als slaven, vrouwen en homo's. Onderdrukt en monddood gemaakt. Tijd om hiermee te stoppen. Maar hoe? Die zondag erop, in een uitzending van tv-programma *Buitenhof*, concludeerde lijstduwer van de Partij voor de Dieren Paul Cliteur dat dieren in hetzelfde schuitje zaten als slaven, vrouwen en homo's. Jaap verslikte zich in zijn koffie. Maar... dat had hij net bedacht!

En zo gaat het dus wel vaker met dingen die hij denkt te hebben bedacht. Een andere excursie met zijn boerenstudieclubje schiet hem te binnen. Op een steenkoude januaridag, bij De Kleine Aarde in Boxtel, Centrum voor Duurzaamheid, gaf een tanige vrouw een

rondleiding door de moestuin. De temperatuur lag rond het vriespunt, er viel een miezerregen. Alles was al geogost, maar dat schrielle lijfje in het dunne truitje stapte maar door langs de afrastering, waarachter geen ecologische rode kool meer te zien was, geen plukje bioprei. Was dit een grap? Werden ze gefilmd? Na anderhalf uur wachtte binnen eindelijk een kop warme brandnetelthee en Jaap vroeg zich af wat hij hier deed, totdat zijn oog op een vergeelde affiche aan de wand viel. In 1974 gemaakt door de milieuactivist Jan Juffermans, met al Jaaps idealen op een rij. *Minder vlees mevrouw! U weet hopelijk al waarom.* Minder vlees en zuivel: beter voor dieren, onze gezondheid, de derde wereld en het milieu.

Zou het weer zo gaan met de vegetarische kipmachine, ook zo'n ideaal van hem – maar óók een ideaal van niemand minder dan Winston Churchill? Al in 1931 zou de grote kippenvleesliefhebber Churchill hebben opgemerkt dat hij de productie van kip maar absurd vond. Hij voorspelde dat we op een dag zouden stoppen met dieren slachten. Iemand hoefde alleen maar even een machine uit te vinden die je voerde met de soja en granen die we nu aan kippen en varkens gaven en die dit omzette in een malse kippendij of kippenvleugel.

Het verschil met 1931 is dat de tijd er rijp voor is.

Jaap stoot Niko aan. 'Niko.'

'Huh?'

'Zoals wij eten, Niko, dat kan echt niet meer.'

'Wat bedoel je?'

'Al die dieren in korte tijd volproppen, ze de wereld over zeulen. Wat is een dier nog? Een machine. Dat moet toch anders kunnen?'

'Vast. Maar hoe?'

Jaap moet ineens lachen.

'Wat?' zegt Niko.

'Laten we dat veevoer van jou gewoon zélf opeten.'

Niko proest het uit. ‘Omdat jij zo dol bent op tofoe?!’
‘Ssst,’ klink het geërgerd uit een naburige tent.

* * *

Jaap steekt zijn hoofd uit zijn tent en kijkt uitdrukingsloos rond. De zon staat al hoog, hij moet zijn ogen tot spleetjes knijpen om te kunnen zien waar hij ook alweer is. Hij schuift in zijn teenslippers en begint een stenig zandpaadje af te lopen, gevolgd door Nellie. De meiden slapen nog. Hij heeft lang wakker gelegen. Eerst van de honger; als hij een voorraadje tofoeburgers had meegenomen uit Nederland, had hij ze ongebakken naar binnen gewerkt. Maar gaande de nacht was er een andere hunkering bij gekomen. Dat zo’n Niko die dingen graag wegwerkt, prima, als hij er gelukkig mee is. Maar de vleeseter dan? Die verdient beter. De beet van kip, gamba of braadworst, maar dan zonder een grammetje kip, gamba of varken. Onmogelijk? Net als alcoholvrij bier? Bont zonder pels? Brood zonder gluten? Er zijn al smartphones, drones en andere robots die zo’n beetje alle taken van mensen kunnen overnemen. Een kipmachine uitvinden kan niet veel ingewikkelder zijn.

Belletjes van zijn droom borrelen in hem op. Een droom over zijn grootvader Toon, de herenboer. Over vooruitgang, over tijden die veranderen. Om precies te zijn ging de droom over de paarden van opa. Die paarden trokken nog ploegen voort. Jaap heeft dat nooit met eigen ogen kunnen aanschouwen, al voor zijn geboorte waren deze enkelvoudige paardenkrachten vervangen door tractoren van dertig pk en inmiddels hebben de meeste tractoren een vermogen van honderd pk; zelf gebruikt hij een Amerikaanse rups-trekker van driehonderd pk. Maar in slechts een halve eeuw zijn dus driehonderd zwoegende paarden vervangen door één machine. Dat moet toch ook kunnen met een mega-kippenstal? Wat zou je

kiezen? Een megastal ter grootte van een voetbalveld met honderdduizend kippen die een kilo planteneiwit kunnen omzetten in een halve kilo vleeseiwit? Of één apparaat op je aanrecht dat van een kilo planteneiwit twee kilo vegetarische kip maakt?

Tussen de bomen ziet hij het wit van een stacaravan. Verderop, in het midden van een grazig stuk grasveld, onder een dik bladerdak en met uitzicht op de alpenbergen: een klein campingtafeltje en twee luie campingstoelen. Ze wuiven al van verre. Niko nipt van verveine thee. Antoinette drinkt gelukkig koffie. ‘Wat heb je erin, Jaap?’

‘Ik ben eruit,’ zegt hij als hij zit.

‘Waaruit?’

‘Die ellende met dieren. En het wereldvoedselvraagstuk.’

‘O?’

‘En de uitputting van de aarde.’

‘Toe maar.’

‘We korten de voedselketen in en halen het dier ertussenuit.’

‘Ertussenuit.’

‘Precies. De kip uit de kooi. De koe uit de beugels.’

Achter Niko’s goudgerande brillenglaasjes fonkelt een geamuseerde blik. ‘Alleen even een roestvrijstalen koe uitvinden om er weer tussen te zetten.’

Met grote ogen kijkt Jaap hem aan. Heeft Niko dezelfde droom gehad?

‘Precies!’ zegt hij ongelovig. ‘En ook de kip!’

‘Wordt het lekkerder dan tofoe?’ gnuift Niko.

‘Ja, nee, niet alleen lekkerder. Het moet structuur krijgen. Beet.’ Met zijn ellebogen zwaar leunend op zijn knieën en zijn grote handen in de lucht vat Jaap zijn plannen samen. De doelgroep is níét de vegetariër. Daar zijn er maar zeventhonderdduizend van in Nederland. Er zit geen groei in die markt en ze eten tachtig pro-

cent van het huidige aanbod aan vleesvervangers op. Groei zit wél in de vier miljoen parttime vegetariërs en scharrelvleeseters. ‘Als we die beweging om nog minder vlees te eten, scheelt dat per saldo veel meer dieren.’

Niko, meewarig: ‘Ze kunnen ook overstappen op granen en peulvruchten.’

Jaaps hand strijkt over de rossige vacht van Nellie, met haar zwarte snuit kijkt ze naar hem op. ‘Dat mag, perfect zelfs. Maar ik denk niet dat het op grote schaal gaat gebeuren. Ik kijk naar mezelf. Ik ben gewend aan lekker. Aan variatie. Ik wil dat niet opgeven. Vlees opgeven voelt voor mij als een offer. En voor jou, Nel?’ Ze lijkt het gesprek te volgen, het water is haar in de bek gelopen want ze smakt, raspt met haar tong langs haar tandvlees en gaapt ten slotte lui. ‘Ik offer een sensatie op. En daarom zet ik, bedenk ik nu, nóg hoger in. Ik denk dat ik met mijn product, dat op alle fronten gelijkwaardig moet worden aan het goede dat vlees te bieden heeft, zelfs de grootste vleeseter ga overhalen.’

Niko fronst zijn wenkbrauwen zo diep dat ze achter de glaasjes van zijn bril krioelen. ‘De verstokte kiloknallerkoper.’

‘Ik heb het liever over de karbonade-met-bloemkooleter.’

‘De vleeshuffer.’

‘De liefhebber.’

‘En als die liefhebber van jou eenmaal een vezelige, vegetarische bitterbal van Jaap proeft, geeft hij vanzelf zijn vooroordeel op. Hij zal zijn mening over vegetarisch aanpassen aan zijn gedrag, dat dan al is verschoven. Klaar is Kees.’

‘Precies,’ zegt Jaap. ‘Je bent wat je doet.’

Niko slikt een klein, heet slokje door. ‘Maar de vraag is: hóé krijg jij die liefhebber van jou zover dat hij jouw bal eens een keer probeert? Ik denk niet door hem te vertellen waarom hij geen dieren meer mag eten. Of door hem een slachthuis te laten zien. Zo van:

kijk, zo bloedt een koe langzaam dood, zo worden zijn poten eraf gesneden en als je nu nog niet begrijpt dat je dat vlees niet in je bal wilt hebben, snap ik het ook niet meer.’

Alsof hij Niko’s bedenkingen niet heeft gehoord, kijkt Jaap uit over de vallei. Dromerig en gedecideerd tegelijk. ‘Als ik met pensioen ben, is dierenvlees eten de uitzondering.’ Hij klinkt als een belegen toeschouwer van een voetbalwedstrijd, zo iemand die al lang heeft gezien hoe het balletje gaat rollen.

*_**

Niet lang erna, terug op zijn land, heeft hij het gaspedaal losgelaten. De banden walsen nog door in de rijpaden, maar zijn telefoontje ligt al in zijn hand. Waar heeft hij dat nummer? Na twee keer overgaan wordt er opgenomen.

‘Met Niko.’

‘Hé Niko. Met Jaap hier. Wanneer gaan we beginnen?’

‘Huh?’

‘Ik spreek toch met Niko Koffeman?’

‘Ja, maar... Het is zaterdag en... Beginnen waarmee?’

‘Met de Grootste Slager van de Wereld worden.’

Hij heeft nog een tijdje overwogen het klein te houden. Als iets voor zichzelf, alsof het maar een persoonlijk probleempje was met het supermarktaanbod. Hij wilde er een oplossing voor zoeken, maar toen hij met wat mensen belde, bleek het persoonlijke probleempje niet zo snel op te lossen. Het gaat ook niet om hem. Het gaat om de aarde. Volgens de Verenigde Naties is vanaf 2050 een extra planeet nodig om onze planeet te voeden. Daar komt het op neer. En hij heeft geen zin om al die sombere rapporten te lezen, hij wil er ook geen oordeel over vellen, hij wil alleen maar iets doen aan het probleem. Dus nu zit hij met het probleem. Er is geen weg

meer terug. Hij is pas 44, hij heeft de tijd, de boerderij is in goede handen bij zijn twee compagnons en hij heeft goed geboerd. Maar wat belangrijker is: hij heeft een plan.

Aan een opwindend plan ontbrak het te lang. Het biologisch boeren is wel leuk, maar nu dat eenmaal loopt, heeft hij weer tijd over. Om de tijd te verdrijven hield hij zich nog een tijdje bezig met de aardappeltermijnmarkt. Meer uit nieuwsgierigheid dan om er een bestaan van te maken wilde hij kijken of hij zijn kennis van de schommelingen in vraag en aanbod van de aardappel te gelde kon maken. Tenslotte wist hij als geen ander hoe het ervoor stond met de prijzen en of die gezien de verwachtingen van de oogst reëel waren of niet. Hij speculeerde tegen de verwachtingen in, en dat was een grote gok, maar meestal gokte hij goed – totdat hij op een dag op dat spelletje uitgekeken raakte. Wat voegt *spikkeleren* toe aan de wereld? Hij zet liever een maatschappelijk probleem om in een bedrijf met economisch bestaansrecht. De vraag is alleen of het verstandig is om alles wat hij met boeren en speculeren heeft verdiend in te zetten. Zijn er geen partners te vinden met wie hij de risico's kan delen? Zijn er geen subsidies voor ondernemingen die wereldproblemen oplossen?

Hij vroeg al eens eerder subsidie aan. Voor zijn overstap naar biologisch boeren, voor een windmolenpark en voor natuurontwikkelingsprojecten. Ideeën waarin hij onvoorwaardelijk geloofde, eigenlijk waren het al geen ideeën meer, het waren projecten die draaiden – totdat hij ontdekte dat hij er subsidie voor kon aanvragen. Dan meldde hij zich bij het desbetreffende loket en zag hij ze denken: heb je hem ook weer. Maar meneer Korteweg, uw idee werkt toch al? Tja, dat kon hij moeilijk ontkennen. Nou, zeiden ze, dan heeft u ook geen subsidie meer nodig. Verzoek afgewezen.

Laatst probeerde hij het toch weer eens. Ditmaal voor het eerste

filiaal van de Grootste Slagerij van de Wereld, dat hij binnenkort gaat openen, de eerste in een keten van winkels die zich razendsnel zal uitbreiden en het wereldvoedselprobleem gaat oplossen. Wat betreft de locatie denkt hij aan Den Haag, dicht bij de politiek, het centrum van de macht. Maar van de ministeries van Landbouw en Volksgezondheid kreeg hij geen enkele reactie, de diensten die eronder ressorteerden zagen er ook niets in. Zelfs Geert Wilms, een vriend van hem die leidinggeeft aan een Brabants boereninnovatieplatform en die hem in zijn projecten altijd financieel heeft gesteund, liet aan de telefoon een ongemakkelijke stilte vallen. ‘Een winkeltje in vegetarisch vlees?’ Geert zei dat dit hem niet ging worden. Op zich vond hij het wel een goed idee, maar het stond te ver van hem af. ‘Te ver van Brabant, te ver van de landbouw.’

Het is iets wat steeds weer terugkeert in zijn leven. Alsof hij een doos van de allerbeste sigaren presenteert, en iedereen er complimenteus maar beslist voor bedankt alsof het klapsigaren zijn, en hij er als enige een van opsteekt. Die Jaap met zijn uitdagingen. Als puntje bij paaltje komt, moet hij het toch in zijn eentje doen. Zonder steun van overheid of collega’s. Of misschien toch Niko? Hij rekent eigenlijk al op Niko.

‘Niko, luister. Dit kan heel groot worden.’

‘Heel groot.’

‘Of het wordt niks.’

‘Hoe groot is de kans dat het niks wordt?’

‘Negentig procent.’

‘Negentig.’

‘Maar ik geloof in het idee.’

‘Dat is al mooi.’

‘Maar of het mij gaat lukken, dat weet ik niet.’

Niko zwijgt, maar Jaap komt op stoom en vertelt dat hij al wat onderzoek heeft gedaan. Hij is tot de ontdekking gekomen dat hij

weer eens niet de enige is die met een idee rondloopt. Er blijken al aardig wat bedrijfjes mee bezig te zijn. Toch stralen de mensen in de sector die hij tot nu toe sprak weinig geloof uit. Bij fabrikant Dalco in Oss vinden ze zelf dat ze leuk bezig zijn met hun groenteschijven, maar waaróm ze die dingen maken? Ze lijken niet echt een visie te hebben. Of neem Henk Schouten, een ontwikkelaar van vleesvervangers in Giessen. Hij is al twintig jaar bezig in dit vak. Hij begon ooit met Vivera, dat hij verkocht, nu produceert hij voor private labels en heeft hij met zijn merk Goodbite weer een eigen vleesvervanger. Maar zelf gelooft Henk niet dat vleesvervangers echt iets gaan veranderen aan de wereld. Toen Henk begon, schatte hij dat in tien jaar tijd de vleesvervangers misschien vijf procent van de vleesmarkt zouden vervangen. In werkelijkheid was de vleesmarkt alleen maar doorgegroeid en hadden de vleesvervangers helemaal niks vervangen.

‘Ik vind dat ik het moet proberen,’ zegt Jaap. ‘Er gaan miljarden om in de bio-industrie en als we niks doen, wordt dat alleen maar meer. Het enige wat helpt, is groter worden dan zij.’

‘De Grootste Slager van de Wereld.’

‘Precies.’

‘*The sky is the limit.*’

‘Ja!’

‘Je target is in elk geval duidelijk.’

‘Dan ben ik meteen af van de onzin van businessplannen maken en dan hoef ik niet elk jaar de verwachtingen naar boven bij te stellen.’

‘Maar hoe zie je dit precies voor je?’

‘Gewoon. We openen een slagerij en verkopen onze producten.’

‘Welke producten?’

‘Die gaan we nog ontwikkelen.’

‘Met welk geld?’

‘We doen het fiftyfifty.’

‘O?’

‘Ons hele pensioen moet erin. En nogmaals, houd er rekening mee dat de kans dat het één grote mislukking wordt levensgroot is. Ik zeg het je nu maar alvast. Dan zijn er geen misverstanden als het straks fout gaat.’

‘Je gaat wel snel.’

‘Welk deel snap je niet?’

‘Ik bedoel... ik weet het niet. Je vraagt nogal wat van iemand die nog nooit een productieonderneming heeft gerund. Sorry, Jaap.’

Jaap weet even niet meer wat hij moet zeggen. Heeft hij zich vergist in Niko? Tijdens die zwoele dagen in de Haute Provence dacht hij de ideale compagnon te hebben gevonden. In de tijd die volgde heeft hij zich moeten inhouden om niet te begerig over te komen en meteen alweer aan de lijn te hangen. Maar nu hij niet langer heeft kunnen wachten en het nummer heeft ingetikt, is hemzelf ook niet duidelijk waarom hij deze reactie van Niko niet heeft ingecalculeerd. Waarom? denkt hij in een dialogetje met zichzelf. Omdat je door wilt. Je wilt niet langer wachten, ook niet op hem. Hij staat op het punt het gesprek af te sluiten, om het pedaal van zijn trekker diep in te duwen en verder te gaan met waar hij mee bezig was, om dan weer abrupt halt te houden zodat hij zich op een ander belletje kan richten, een andere mogelijke partner, die er helemaal niet is. Zo zacht mogelijk zet hij zijn trekker weer in beweging en probeert niet kortaf te klinken.

‘Denk er maar even over na dan.’

‘Dat heb ik al gedaan.’

Jaap zwijgt, laat het gas weer los.

‘Ik doe het niet,’ zegt Niko. ‘Dit is jouw plan. Maar ik geloof er wel in en ik wil je graag helpen. Als adviseur. Of misschien als minderheidspartner.’